

Qui entra en els universos de Rafael Bataller (Barcelona, 26 de novembre de 1920), hi queda atrapat. Primordialment per la mirada franca i l'afabilitat encomanadissa que transmet, pel somriure instal·lat gairebé a perpetuïtat a la seva cara i també per l'elegància dels seus gestos i el to melodiós de la seva conversa, que imanta, encola, Bataller amb qui l'escolta. A les parets de les seves cases que he visitat, i intueixo que també en la de Formentera, s'apleguen multituds de records, de pintures, moltes d'artistes amics o venerats. Posseeix poca obra seva, i la que conserva, després de les reeixides exposicions a Barcelona, París o Madrid, entre d'altres, no ajuden a fer-se càrrec de la seva dimensió, que cal complementar amb fotografies i la vasta documentació que es conserva a l'Arxiu Municipal de Blanes. En Rafael té una memòria prodigiosa, que empra per evocar cal·ligràficament records personals o familiars, dels seus pares, de Blanes o de la seva esposa, Charo de Oteyza.

Rafael Bataller

La pintura i la felicitat

SEBASTIÀ GODAY > TEXT

Cal començar revelant que el meu primer contacte amb Rafael Bataller i la seva pintura va tenir lloc fa relativament poc, mitjançant l'article de Josep Bota-Gibert inclòs en el núm. 6 de la revista *Blanda*, editada per l'Arxiu Municipal de Blanes (http://www.blanes.net/oiapdocs.nsf/idoc/arxiu.index_revista); l'escrit em va impulsar a conèixer-lo personalment per poder gaudir no solament de les seves pintures sinó també de la seva biografia i la seva profunda coneixença dels moments artístics no purament avantguardistes, sobretot a Barcelona, París i Madrid, i, per damunt de tot, per la qualitat humana que m'anticipaven

Bota i els responsables de l'Arxiu: els incombustibles Toni Reyes i Aitor Roger. La primera cita es va produir un dia de levantada al seu pis amb vistes al mar de Blanes; la segona visita va ser una llarga conversa al seu petit apartament, *studiolo*, a l'Eixample de Barcelona, amb l'estudi-taller-museu del germans Masriera, al carrer de Bailén, com a veí.

Rafael Bataller va néixer a Barcelona l'any 1920, fill d'un reconegut metge de Blanes, Tomàs Bataller, nascut a Figueres l'any 1888, que va decidir voluntàriament fer una carrera de metge de poble quan ho tenia tot a favor per treballar i ser un reconegut espe-

cialista a Barcelona a l'estil dels seus col·legues, els doctors Cinto Raventós o Puig Sureda. S'explica que el dia de la seva mort, l'any 1952, el Dr. Bataller havia visitat gairebé 90 malalts, la qual cosa indica la seva enorme capacitat de treball, com també la influència que va tenir a Blanes. La seva mare, Dolors Giralt, procedia d'una família d'Alella. Ambdós foren uns puntals indispensables per al futur pintor i gravador Rafel Bataller i Giralt.

La pintura de Bataller s'orienta en el paisatge i pel paisatge, no hi ha gairebé altres elements –rostres, imaginacions personals, investigacions en els *ismes* de la seva contemporaneïtat– que destorbin el seu objectiu, que no és més que el paisatge o la natura però anant més enllà; de fet Rafael Bataller s'ha mostrat molt fidel a unes geografies concretes: Blanes, Formentor, París i la Vall d'Aran, i ha procurat pintar-les amb la idea que aquella bellesa natural provoca a l'artista uns estats anímics que són els que retor-

> *Va tenir dues influències artístiques principals: la de Ramon Reig (dibuix i aquarel·la) i la d'Àngel Planells (visió analítica de l'art i les avantguardes)*

na al llenç, al gravat, i que sempre van en direcció a la felicitat, al benestar, a l'agraïment de l'artista per la natura que el rodeja. En Rafael pinta la felicitat que li produeix la natura, així de simple. Aquesta visió positiva de la seva mirada s'observa en el seu tarannà diari, en la manera com rela-

ta les seves vivències, com descriu els moments passats amb companyia dels amics, en la descripció del seu Blanes nadiu. Com hi ha arribat?, quins han estat els seus referents artístics?

Dues van ser les seves primeres influències artístiques. La primera, el professor de l'institut Ramon Muntaner de Figueres Ramon Reig, que va encaminar-lo al dibuix i a l'aquarel·la i que va comunicar al seu pare, amb el qual havien estat companys d'escola, la facilitat del seu fill amb els llapis i els pinzells; és de tothom conegut que Ramon Reig ha estat considerat el gran aquarel·lista empordanès. Un segon punt de referència, a Blanes, va ser el mestratge de l'Àngel Planells, que li féu de mestre a molts nivells, com en la bonhomia, en la visió analítica de l'art i, en concret, de les avantguardes (Àngel Planells va tenir una molt vívida relació amb el surrealisme i amb Cadaqués, d'on era fill); també Planells va aconsellar als pares de Bataller l'ingrés del seu fill a l'Escola de Belles Arts

de Sant Jordi l'any 1945. Un altre suport inqüestionable en la seva voluntat de pintar fou el comerciant i mecenes alemany Karl Faust, creador del jardí botànic Mar i Murtra de Blanes, que amb les seves converses al tren, anant a Barcelona, va contribuir a vertebrar el gust i l'ideari de l'artista jove. Segurament cal considerar encara una altra influència: el pintor Roig i Soler, que Bataller no va conèixer personalment, però sí que va tenir molt contacte amb els seus fills i néts, que passaven els estius a Blanes. Roig i Soler va ser un puntal de l'escola luminista de Sitges; la seva tècnica va ser estudiada profundament pel jove Bataller i hom pot veure com fa ús sistemàtic del seu *modus operandi*. És anecdòtic, però simptomàtic, que en Rafael arribés a posseir una trentena llarga de peces de Roig i Soler; ara en té menys, però en mostrar-les no pot reprimir, encara, els mots d'admiració cap al referent pictòric estimat. És clar que Bataller admira molts altres artistes captivadors, però dos per damunt de tot: en primer lloc, Velázquez i les atmosferes pictòriques i lumíniques que va crear i que pensa que mai han estat superades, i en segon lloc, Joan Miró (que fou pacient del seu pare a Prades), del qual destaca la

> La pintura de Bataller s'orienta en el paisatge i pel paisatge. En Rafael pinta la felicitat que li produeix la natura

fortalesa de pensament i el gir copernicà que va provocar en l'art de la primera meitat del segle; també el varen enlluernar Marcel Gromaire i Jacques Villon, descoberts en les seves estades a París; i Cézanne... I no pot oblidar la seva amistat personal amb pintors de la seva època, del seu curs, com Domènec Fita, el recentment traspassat Josep Garrut i Joaquim Datzira, amb els quals va començar a visitar i aprofundir en el paisatge de les illes Balears, i, principalment, Josep Roca-Sastre, que considera un dels més grans pintors catalans de tots els temps.

La vida de Rafael Bataller, pin-

tor i home, s'ha mogut per unes geografies molt determinades i molt ben apreses. Per un costat, Blanes, que va ser el centre de la seva primera producció pictòrica, la qual em va fer adonar, encara que tard, de la importància de la seva obra. Són uns paisatges amb predomini de les marines on l'artista juga amb la geometrització dels elements: les onades, les veles dels llaguts o les roques de Sa Palomera, o la voluminosa mola del Montseny quan gira la mirada cap a l'interior de la Selva. En la dècada dels 60, quan treballava aquest tipus de pintura, Bataller omplia un enorme buit en la concepció del paisatge català, i fou recompensat amb un important èxit de vendes i el reconeixement com un dels grans artistes de la Sala Vayreda i més tard de la Sala Parés dels Maragall, a Barcelona, a partir de 1959; aquest èxit fou precedit per un altre succés a París que els amics volgueren celebrar amb tots els ets i uts, per la qual cosa convidaren Josep M. de Sagarra, que li dedicà un sonet. Aquest sonet, en Rafael me l'ha recitat de memòria -de memòria!- en un moment màgic carregat de malenconia:

A Rafael Bataller, pintor i navegant

En l'aventura de les teves teles,
Rafael, fill del mar, el mar inscriu
l'austeritat dels angles de les veles,
i el seu harmoniós silenci viu.

Com fan els jocs d'amor, els jocs de l'art
et lliguen amb la fe i amb la recança;
amb el massa aviat o el massa tard
insatisfets, i fèrtils d'esperança.

Però de l'art esquerp i el mar abrupte
ja ets vencedor; has anul·lat el dubte,
i proclama el triomf la teva nau.

I ara, que Àrtemis, tan roent com freda,
sensibilitzi amb el seu plor de seda
la geometria del teu somni blau.

Josep M. de Sagarra.
Blanes, 14 d'agost de 1958

Un altre punt de referència pictòric i temàtic és Formentera, que Bataller coneix des de mitjan anys 50, gairebé abans que ningú, i on comprà una petita finca a Portusalé, amb vistes a es Vedrà, d'Eivissa, i amb un pi més que centenari, que conserva com un tresor; encara ara hi passa mig any. Tinc per segur que Rafael Bataller ha conegut, estimat i viscut més de cinquanta anys en el paradís terrenal: l'amor, el silenci, el mar, el sol, els formenterencs, que qualifica d'intel·ligents i cultes, peixos saborosos com el raor i la navegació, que, de sempre, ha estat una passió seva (va ser fundador del Club de Vela Blanes amb el Xaloc). Bataller assegura que amb els anys passats en l'edèn formenterenc ha aconseguit fixar, gairebé aïllar, trenta varietats de blaus i encara no descarta trobar-ne algun altre; trenta tons de blau que ha transportat a la seva pintura.

Un tercer tema paisatgístic cabdal en la seva obra és la Vall d'Aran, on sojornà anys i anys en companyia de la seva muller, Charo de Oteyza, filipina, que en Rafael idolatrava i idolatra encara avui, quan s'emociona en evocar el seu record i els dies placidíssims que van passar junts. Es van casar l'any 1968; Charo i ell compartien la mateixa il·lusió per la pintura, i els indrets aranesos foren una bona excusa per endinsar-se en altres problemes tècnics i pictòrics com el color: els verds i els blancs de les neus i els volums muntanyencs; en Rafael m'ensenya, tremo-

*> Plenes
d'humanitat
i de joia de viure,
les seves obres
no plantegen
problemes a qui
les mira; són
problemes resolts,
solucions*

lós, obres de la seva esposa que són d'una gran qualitat i potser evocatiu en excés per al seu company.

La pintura de Bataller ha evolucionat des dels geometrismes inicials i iniciàtics, reflexius, amb lleugeres però eficients ajudes del postcubisme per, a poc a poc, passar a construccions de color, horitzontals, on predominen plans i llunyanies i els blancs –o, més ben dit, la sensació dels blancs–, plàcids, de saló, elegants i riallers, lluminosos; aquests quadres plens d'humanitat desprenen la gran joia de viure de l'artista i l'agraïment de l'artista envers la Creació. Són obres que no plantegen

problemes a qui les mira, són problemes resolts, solucions, que acompanyen i afaïçonen agradablement el caràcter del públic.

Amb el pas dels anys, gradualment, es percep que en l'obra de l'artista la línia de l'horitzó ocupa una posició més baixa en el quadre, per la qual cosa augmenten els celatges i per tant l'obertura cap a una visió més espiritual del paisatge.

I París?... el vell París culte, endreçat, enlluernador, on Rafael Bataller ha viscut i retornat infinitat de vegades, on va perfeccionar la tècnica i, sobretot, on va exposar i vendre, i on va conèixer la seva dona i molts amics, com l'escultor anarquista Baltasar Lobo, del qual va ser un gran amic, i el mestre Emili Grau-Sala; i la llibertat; per damunt de tot, la llibertat.

L'obra de Bataller és una pintura honesta i ben construïda en tot moment, acolorida amb jocs fabulosos de tonalitats segons que el demiürg s'hagi empeltat a Blanes, París, la Vall d'Aran o al paradís de Formentera. Camaleònica.

Sebastià Goday

FONS RAFAEL BATALLER. AMBL

